

სახალხო გაზეტი

სურათიანი ჟამბები

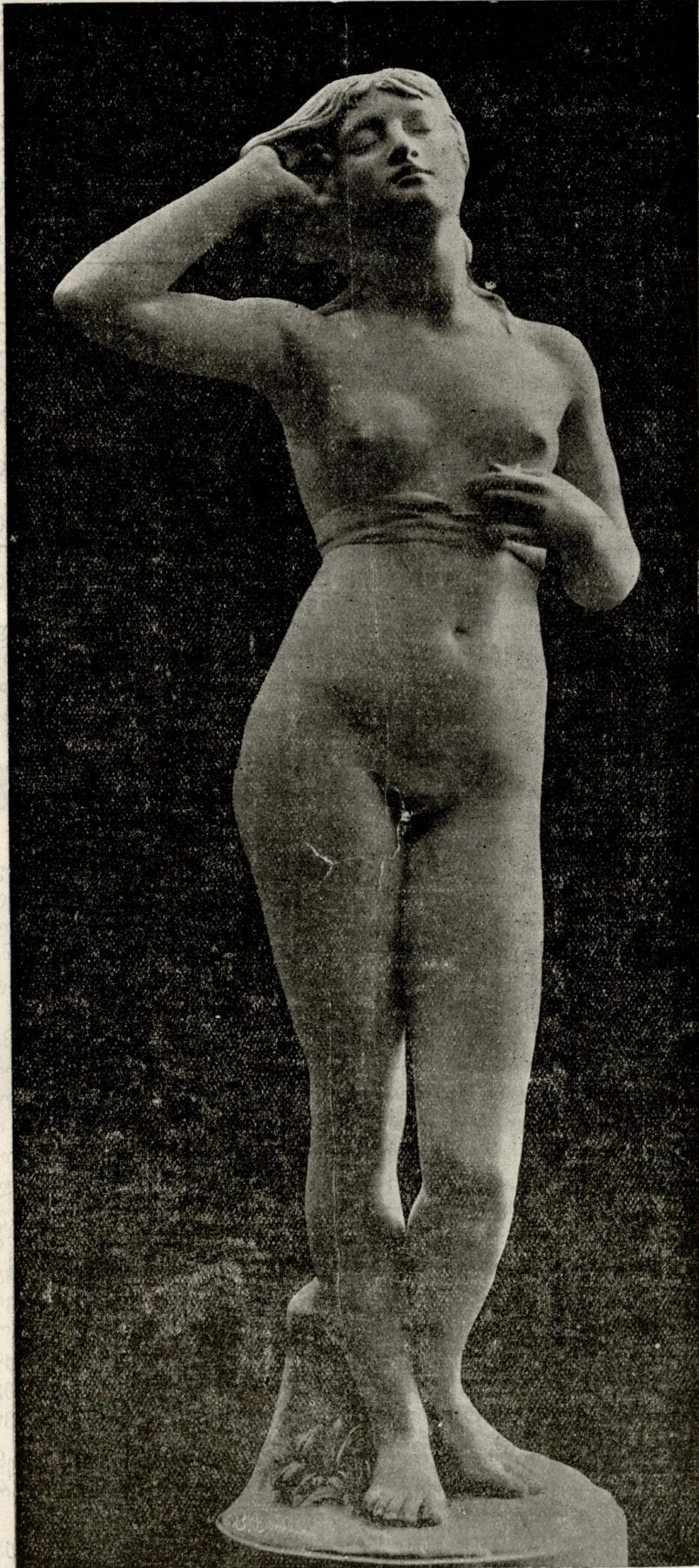
გაზეტის № 881

ჯამბების № 155

კვირა, 28 აპრილი 1913 წ.

დ რ ე უ ა

დღეობა იყო, გიორგობა. დიდრონი ხეებით დაჩრდი-
ლული მწვანე ფერდობები თავიდან ბოლომდე სალო-
ცავად მოსულ ხალხს დაეპირა: კაცი, ქალი, ბაღი, ერ-
თი-ერთმანეთში ირეოდა ბუზებივით. ისმოდა „გარმონის“
წრიპინი, ზურნის კუქყუნნი, სტვირის დვინვა-დუღუნნი.
ამ წმინდა ადგილს წელში მხოლოდ ერთხელ, ერთ დღეს,
მიერგებოდა გაღვიძება, გამხიარულება, დაეტყობოდა სი-
ცოცხლე. დიდებული ნანგრევები ციხე-კოშკებისა, და-
ხავსებული ლოდები თავ-მომწონად, ამაყად, გამოიყუ-
რებოდნენ, თითქოს მლოცავებს ეუბნებოდნენ: როგო-
რი ბიჭები ვართ, ვერ მოგიყვანეთ ჩვენ სალოცავადაო?!
გვიყურეთ, კარგად გაგვიცანით ვინა ვართ, რა ძალი
გვაქვს, რა დროისანი ვართო?! ვინ იცნობს, ან ვინ გაი-
გებს. ვინ იცის რომელ საუკუნეში ჰყვოდა ეს ადგილი
დიდებულად, იყო სიმაგრე თავ-შესაფარი ხალხისა, ფი-
ზიკურად დამცველი ერის სიცოცხლისა,—ამის პასუხს
ვერავისგან მიიღებ,—ხოლო დღეს ეს ადგილი თავის ნან-
გრევებით შექმნილა ხალხის სულიერ, ზნეობრივ აღმზდე-
ლად. ერმა თუ ამ წმინდა ადგილის ისტორია კარგად არ
იცის, არ არი საჭირო დააჯერო ხალხი და უქადაგო,
რომ ეს ადგილი წმინდაა, ღირსი ხსოვნისა, პატივისცემი-
სა, რადგან თვითვეულ მათგანს დიდად სწამს, ამ ნანგრე-
ვებში, ამ დახავსებულ ლოდებ შორის ძლიერი, ყოვ-
ლად შემძლებელი ღვთიური სული განისვენებს და თხო-
ულობს ყველა იმათგან, ვის წინაპართაც ულოცნით
ეს სალოცავი,—შთამოგებათაც ილოცოს—მიართვას ძღვე-
ნი—ხარი თუ ცხვარი, სანთელი, ქადა-ხმიადი, რათა არ
მოველინოს ხატის რისხვა, არ „მოამიზეზოს“. თქვენ
იკითხავთ: თუ ნამდვილი ხატია, ნამდვილი სალოცავი,
ქრთამები იმისთვის რა საჭიროა, ან ამდენი ლოცვა-ვე-
დრებაო? საიდან სად მლოცავთა სიარული, მგზავრობა
ათასნაირ დაბრკოლებასთან შეერთებული? ჭე სხვა? თქვენ
ასე ჰფიქრობთ, ხოლო ხატს რომ ჰკითხოთ სრულიად სხვა
პასუხს მოგცემთ. აი რას: თუ ამ ნაირად არ დავიპირე
თავი, ასეთი წესი არ დავადგინე, ხალხი გაბრიყვდება
და როდილა იწამებს უხილავს ძალას, რომლის დანახვაც
თვალთ არ შეუძლიან, ვის ხმაც თუმც მუდამ ესმის,
მაგრამ არ ეყურებაო. ჩემს მლოცავს პატივის ცემა მარ-
ტო ნივთიერად ესმის და არა სიტყვიერად; სიტყვიერი
უნდა ნივთიერმა შეამოწმოსო...

დღეს ეს წმინდა ადგილი დაღონებულია, როგორც
თვით მლოცავი, რადგან ძველებურად ლოცვის ნებას
აღარ აძლევენ. რაც ეს სალოცავი დაარსდა, მას შემდეგ
მის მსახურად ხევის ბერები და დასტურები იყვნენ.
თავისებურად ქრისტიანულად ასრულებდნენ ქრისტიან-
ულ წესებს, თავისებურად ჰმწყსიდნენ სამწყსოს. ხატის
ავტორიტეტი იქამდის ასწიეს, ზოგ მლოცავს ძღვნად
50—60 მ. ღირებული კურატი მოჰყავდა, რაც უნდა და-
რიბი ყოფილიყო 10 მან. ღირებულ ხარჯს მაინც გას-
წევდა თავის სალოცავის გულისათვის. გახსოვდეთ ესეც,
ამ ადგილას საყდრისა ნიშან-წყალიც-კი არსად მოიპო-
ვება, თვით წმინდა გიორგის სურათიც-კი არსად არი. მაგ-
რამ ეს როდი უშლიდა ყოველი მლოცავის გულში აღბეჭდი-

ჯამბანი, — ქანდაკება.

ლიყო წმინდანის სურათი; იგი უკრთოდა თვალებს წინ ისეთი, როგორც თავად მოსწონდა, როგორც საკუთარ ოცნებას შეეძლო წარმოედგინა. ხოლო ეს თვით წმინდა გიორგი უხილავად დაჰქროდა ამ ნანგრევთა მუხა-იფნების შორის. ბებერ მუხებს და იფნებს ხალხი როდი სწუნობდა, არამედ ეთაყვანებოდა სწორედ ამ სიბერისათვის.

დღესნამდე ამ სალოცავის ნანგრევთა შორის მარტოდ-მარტო ხევის ბერის ლოცვა-კურთხევა გაისმოდა, მისი უფლები იყო გაბატონებული, დღეს-კი ამ უფლებას შემუსვრას უპირობდნენ.

— ლვთის მსახურება თვინიერ მღვდლისა არავის არ შეუძლიან შეასრულოსო. ქრისტიანები ქრისტიანულად უნდა იქცეოდნენ, ქრისტიანულ წესებს უნდა ასრულებდნენ. რაც მღვდელმა აკურთხოს ის უკვე ნაკურთხია ღვთისაგან. ვინაა ხევის ბერი? ვიღაც ოხერ-ტიალი ტეტა, რომელსაც არაფერი ღვთის განაჩენი არ გაეგება, სწორედ პირჯვრის წერაც კი არ იცის, ლოცვას ვერ გეტყვით. აბა თუნდ საცდელად ვკითხოთ. უქთავრესი ლოცვები ხომ მაინც უნდა იცოდეს, როგორც მაგ. „მამაო ჩვენო“, „მრწამსი“ ღ სხვ. — ეუბნებოდა მამა თეოდორე მის გარშემო შეგროვილს ხალხსა: — მთავრობამ შეიტყო ეს უწყსოება და პოლიცია იმიტომ გამოგზავნა. რამოდენას გელაპარაკებით, გარიგებთ და ვერაფერი ვაგაგონეთ, თქვე მამაცხონებულეობო, ეხლა თავად აგეთ პასუხი; მე უცოდვო ვიყო. — განაგრძობდა თეოდორე მღვდელი და თან პალატისაგან ხელებს იხანდა; ბრალს თავიდან იცილებდა. თუმც ბრალდება ყველამ კარგად იცოდა არსაიდან ასცდებოდა; დიდი და პატარა დარწმუნებული იყო, რომ პოლიცია მღვდელმა მოაყვანინა და საბეზღარიც ხევისბერებზე მღვდლისაგან იყო ვაგზავნილი. — ეკლესია, წმინდა ეკლესია, სახლი მღვთისა დაგივიწყნიათ, ის ქირივით გეჯავრებათ და ამ ყორეებს-კი ხატივით ჰლოცულობთ, მსხვერპლსა სწირავთ? რა არის ეს თუ არ კერპთ-თაყვანისცემა?! მერე თუ დროშაც დაინახეთ, გაიგონეთ ზანზალაკების ხმაურობა, პირქვე ემზობით, ჯვარი და სახარება, რა სახსენებელია. კლდეზე რომ გადისროლოს ხევის ბერმა, თქვენც დროშას თან გადაჰყვებით; ის კი არ იცით, თქვე უბედურებო, რომ ზანზალაკები, რაც თქვენს დროშებს აბია, მოქირავენ თათრების აქლემებს ყელზე ჰკიდიათ? არ გინახიათ აქლემების ქარავანი?! — ამბობდა განრისხებული მამა თეოდორე. ამ დროს ერთის ვერსის მანძილზე ლურჯ ცხენზე ამხედრებული, ბჭყვრიალა ღილებიან სამოსელში გამოწყობილი, გვერდზე ხმალ-ჩამოკიდებული, ვეებერთელა კაკარდიანის ქუდით, დარაჯების თან-ხლებით, მოეშურებოდა ბოქაული დღეობაში, რათა დაეცვა მშვიდობიანობა დარღვევისაგან და თუ დაირღვეოდა აღედგინა იგი; დაეცვა მამა თეოდორე ხევის ბერთა უწყსო ქვევისაგან, ხოლო რჯული ქრისტესი — შებღალვა-წაბილწვისაგან.

მამა თეოდორე რომ ქადაგებდა, ხევის ბერები და დასტურები თავისთვინ სამლოცველოში შეკრებილიყვნენ და ბჭობდნენ იმაზე, თუ რა პასუხი მიეცათ ბოქაულისთვის, რით ემართლათ თავი, რა გზით დაეცვათ ძველი მამა-პაპის ჩვეულება და თავიანთ ვინაობა, ღირსება. უფროსი ხევის ბერი, ბეკი, ყურს არ უგდებდა ბევრად თანამოძმეთა თათბირს და თავის გულში დუდუნებდა: — არა უშავ-რა წისქვილსა შემობრუნდება დაჰქვავსა! მღვდლებისა ბევრი იერიშები გვინახავ მე და ჩემს დროშას, მაგრამ ვერაფერი დავგაკლეს. ისივ ვაჟია ამირან გუშინ რომ ჩამუქარობდა, ბევრი არც არა ფეხთ ეცვა, არცა-რა ტანს უფარობდაო!... — ამბობდა ბეკი ამ სიტყვებს და თან თეთრ მიტკალში მძიმედ სასოებით ახვევდა დროშას, რომ მომავალ მტერს არ დაენახა იგი. ტარი დროშას, ბეკმა ძალიან დაუბატარავა, რომ პოლიციის პირთაგან ადვილად შესაძლებელი ყოფილიყო მისი დამალვა; გუშმათზე მობმულ შუბის მაგივრად, ჯვარი გააკეთებინა, რომ მტრები შეჭრიგებოდნენ დროშას და აღარ ცდილიყვნენ მის წარტყვევნას, დროშის ტარების ჩვეულების ამოფხვრას. წმინდა გიორგის კულუხს როგორ შეიძლებოდა ბეკი დროშით არ გასძლოლოდა წინ ცხენიანი, ნაბად მოხვეული, აუარებელ ხალხს — კაცსა და ქალსა, ბარიდან მთაში. და აი ამ დროს მუდამ თავდარივით იქცეოდა: თუ საშიშს ადამიანს დაინახავდა დროშას ნაბდის კალთას აფარებდა, არა სცხვენოდა ასეთ კეკე-მალულაობისა დიდებული დროშის დამტარებელს. „რა ქნას კაცმა, — იტყოდა ხევის ბერი თავის გულში, — ისეთი დროება შეგვექნა

თუ ასე არ მოიქცევი არ შეიძლება; უნდა ვეცადო დროშა გადავარჩინო და მტერს არ ჩაუგდო ხელში: ხერხი სჯობია ღონესა თუ კაცი მოიგონებსა. — დუდუნებდა თავისათვის ბეკი. არც ერთი დედა შვილს არ გაუფთხილდება ისე, როგორც ბეკი დროშას უფრთხილდებოდა. მთელი ძალა და ღიღება ხატისა და ხალხისა — ბეკის წარმოდგენით — ამ დროშაში იყო შეერთებული. დროშის წაღებასთან ერთად წაღებული იქნებოდა ფშავის ხევის იღბალი, წასული იყო იმისი საქვე; დროშა სიძველისა გამო იყო წმინდა, როგორც თვით სალოცავი; იმის ფეხზე სხვა დროშის დაყენება შეუძლებელი საქვე; ეს ღვთისა და ერის მოტყუილება იქნება, რადგან იმ დროშას არავითარი ძალა არ ექნება. სხვა დროშის ტარებას ბეკი არც იკისრებდა.

— მაშ რას იტყვით, რა გაქვთ პასუხად დამზადებული, რას შეუქცევთ პრისტავს რომ გკითხავსთ ე ხევის ბერი რას აკეთებსო? — მოუბრუნდა ბეკი და ჰკითხა იქ შეგროვილს დასტურებს, როცა დროშა შეინახა უშიშარ ალაგას.

— რასა? — წარმოსტევა შუათანა ტანის, ჯირკვივით ჩასხმულმა დასტურმა და წვრილი შავი თვალები ელვასავით გააელვა: — ჩვენ ჩვენი ქონება როგორცა გვწადიან ისე უნდა მოვიხმაროთ, სამღვთო გვაქვს და ხევის ბერი კიდევ ჩვენი თანადაა. რა არის აქ წინააღმდეგი? ეს ადგილი მამაპაპისაგან სასამღვთოედ არის დანიშნული. მღვდელს ჩვენ არ ვირიდებთ, რაც თავის შრომისა ერგება მიიღოს, ხოლო ჩვენ თავი დავანებოს, დავაცადოს ჩვენი საკუთრება, ჩვენი ოფლი როგორც ჰქვამ ვაგვიქრას ისე მოვიხმაროთ. მე მთელი ჩემი ქონება მინდა ხევის ბერს ვაჩუქო, შენ, ან სხვას რა ჰრჯის, რა აწუხებს?! — სტევა გამახარემ და შუბლზე მოსული ოფლი ბეწვიანი ტყავის ქუდით მოიწმინდა.

— ძალიან კარგი. მაინც ჩვენ სუმუდამ მაგას ვამბობთ და ისივაც ეგ უნდა ვთქვათ. — დაასვენეს ერთბირად.

— ვინიცობაა მე რომ დამიქრონ, იცოდეთ დროშა საცა შენახულია. — სტევა ბეკმა და მიუთითა კედელზე, რომელიც ისე ოსტატურად იყო გაკეთებული, რომ ვერ შეატყობდა უცხო თვალი თუ იქ სამალავი იქნებოდა.

მლოცავი ჰხედავდა დღეობაში მიმავალს „პრისტავს“, და, რადგანაც გაგონილი ჰქონდათ, ხევის ბერებს ხელს აწერინებენ, ამიერიდან აღარ იხვევისბერონო და აგრედვე დაქერასაც უპირობდნენო, გულ-შეკუმშული ელოდებოდა ხალხი განგების განჩინებას.

ჯერ ბოქაული არ მოსულიყო ხალხში, რომ ხევით მხრიდან გამოჩნდა თმა-გაწეწილი, გულ-გადაღელილი დედაკაცი წივილ-კივილით.

„ქადაგი, ქადაგიო!“ — გაისმა ხმა ხალხში. ხატს რკინი კვენეტაანთ სალომე გაექადაგებინა. ბოქაულის მოსვლა იმას აინ-ონში არ მოსლოდა. იგი მოსტევადა ხელების შლითა და საზარელი ოხვრა-კვნესითა, ხალხი დიდი და პატარა ფეხზე წამოიშალა გული და თვალი სალომეს მიაპყრო. ქადაგი ხან ხალხისაკენ იხამდა პირს და თან ამბობდა შემდეგს:

— „ჰოი ხორციელნო, ხორციელნო, ჩემო უნჯნო ყმანო, ჩემო მსახურნო, მე ვარ წმინდა გიორგი, უფლის კარის დარაჯი, სჯულის გულისად სამას სამოცდა ხუთად გაქრილი, იმდენივე ცალად ვარდად ამოსული და ცამდე ასული; იქ ღვთის ხელით მოკრეფილი და დაუტკნობლად შენახული; ფეხები კი აქ მიდგა ღრმად, საქართველოში, ვის, რომელს სულიერს შეუძლიან იმისი ამოფხვრა იმ უკეთურსა, იმ უგუნურსაო... ღვთის ფიქრის შაშლაო, ღვთის ხელის მოჭრაო! მე ვარო, ხორციელნო, საქართველოს დოვლათაო, საქართველოს უღურიო. ჩემს მოღალატესა პირქვე დავცემო, თავის ხელით მიწას ვაქმევო, ხორცს ვავლეჯინებო. დიდი იყოს თუნდა პატარა, გლები თუნდა თავადიო, არავის შავიწყალებ, არავის შავიწყნარებ, არ შავარჩენ ჩემის წესის დამრღვევსა, ჩემს მოღალატესაო, — დავწვავ, დავდავავ, ავანთებ, ავაპრიალებო...“

ამ დროს ბოქაულიც მოვიდა, კაცები მიეგებნენ, ცხენი ჩამოართვეს. ქადაგი ბოქაულისაკენ მიიწვედა და ამანაც, ვიდრე ხალხს გამოელაპარაკებოდა, ქადაგს მიაპყრო თვალები...

— ეგ რა არის? რა დაჰმართნია მაგ დედაკაცს, გაგიჟებულია თუ რა არი? ჰოო, ჩვენ მოვაჰქვიანებთ. აბა ერთი მაგას კაი, კაი, მათრახები მოსცხეთ, — უბძანა ბოქაულმა სტრაფნიკებს. — მაგის წამალი ის არის, ხელად დაქვეიანდება. — დარაჯებსაც ეს უნდოდათ, გაუტყლაშუნეს მათრახები საწყალს სალომეს, მაგრამ ამაოდ: ქადაგი ამით ვერ ჩააჩუმეს, იგი რო-

დი სცხრებოდა; სცხრებოდა კი არა უფრო ხმა მალა, შემზარავის ხმით გაჰკიოდა: „ჰოი, პრისტავო, ჰოი პრისტავო! აჰყოვებულხარ წითლად-ყვითლად, აღარა გგონავ თუ მოვა ზამთარი და ჩამოგებრტყს მაგ ყვავილებს, იქამდი არ დაგაცლიო, მე ვარ წმინდა გიორგი კოპალისაო, დაგეგეტყვ, დაგაბუნდოვებ, შამოგაცლი მაგ სამოსელსა, ველარავინ ნახოს შენს ტანზე ფოთოლიც კი, განალამც ყვავილიო; არ შავარჩენ ტანზე ტყავსაო, იდგე გამხმარ-გაშეშებული ტრიალ მინდორზე ნარის ჯოყარივითაო (კლერტი).

მამაკაცები დარაჯებს ქუდს უხდიდნენ და ემუდარებოდნენ: შეწყნარება, შებრალება მოელოთ საბრალო მანდილოსანზე; მიშველებას კი ერთიც ვერა ჰბიდავდა. ყველას გული-კი სისხლში დაკურავდა და თვალები ცრემლში. ხელებზე, ფეხებზე იმოდენა ხალხს ბორკილები დაედოთ, ერთი ვერც ხელის განძრევასა ჰბიდავდა და ვერც ვაჟკაცურად ხმის ამოდებას: გამოჩენილიყო, წამომდგარიყო და დაეძახა:

— რად, რისთვის ჰკლავთ მაგ საცოდავს დედაკაცსაო?!..

მაშინ შეიძლება სურათი, დეკორაცია შეცვლილიყო. მაგრამ არა, ყველას ხმა ჩაუწყდა, ენა ჩაუვარდა მუცელში, ხელები დაუდუნდა. რას მივაწეროთ, რას დავაბრალოთ ამ გულის მომწყველელ სურათის მნახველი ერის მღუპარება? ეს თქვენ განსაჯეთ, ხოლო იმას ნუ დაივიწყებთ, რომ ლომივით მარტოდ-მარტო დედაკაცი იბრძოდა და მამაკაცები-კი მხოლოდ მოწამენი იყვნენ ამ ბრძოლისა. იბრძოდა საბრალო დედაკაცი ვიდრე ცემით არ მისუსტეს. მხოლოდ მაშინდა უბრძანა ბოქაულმა თავი დაენებებინათ თავ-პირ და სისხლიანებულ, მისუსტებულ ადამიანისთვის. ხალხს თავის გასამართლებლად მხოლოდ ის შეეძლო ეთქვა: ალბად კანონია, დარაჯები იმიტომ აცემებიან, თორემ სად გაგონილა დედაკაცის ცემაო. ერთმა ვერ შეჰხედა ექვის თვალით, კრიტიკულად ამ კანონს და ვერ გაბედა გაესინჯა მისთვის კბილი.

სხვას თავი დაჯანებოთ, გველვეშაპივით სალომეს ვაჟიშვილი 18—19 წლისა, ახლად უღვაშებ ამწვანებული, ნაცვლად იმისა, რომ მიჰშველებოდა თავის მშობელ დედას და თუ სხვა იარაღი, ან ჯოხი არ შარჩებოდა, კბილებით და ბრჩხილებით დაეცვა, დაეფარა თავისი ძუძუს მწოვებელი. ქუდ-მოხდილი დასდევდა დარაჯებს და ხუთის წლის ბალღივით ღრიალებდა, ეხვეწებოდა:

— „თქვენი ჰირიმეთ დედას ნუ მომიკლავთო!..“

ეხლა კი, როცა მისი დედა ძლივს-ლა ჰსუნთქავდა, საბრალო ძლივს-ლა ლულულუდებდა, თავზე დაჰბრუნავდა, ხელებს უკოცნიდა და პირისახეს თვალთაგან მომსქდარ მღუღარებით უსველებდა, ხელებს უკოცნ-უდლოოშნიდა, მოთქმით დასტირლდა:

— „აქა ვარ, დედი, აქა, ცოცხალი ვარ გენაცვალე, ცოცხალიო!“ — მოსთქვამდა და იმას აღარა ფიქრობდა, თუ მისმა სიცოცხლემ რა ნაყოფი გამოიღო, ვისთვის რა საჭირო იყო? — ჰო, ალბათ, იცოდა რომ მისი სიცოცხლე იმის დედისთვის იყო საჭირო. თავის თავის სიცოცხლეს იმიტომ აგონებდა თავის მშობელს, რომ დასუსტებული დედა-კაცი მოეცოცხლებინა, მოესულიერებინა; თავის ცოცხლად ყოფნის ამბის გაგონებით.

ზურნა, გარმონი, შარმანკა, სტვირი მიჩუმდნენ, ვოდევითი დრამად შეიცვალა. გაფუქტა ლხინი, წახდა ვედრება ღვთისა, მოიწამლა დღესასწაული: ფიქრი თავის უძღურებისა, თავის თავის ლანძღვისა, სვინილისის ქენჯნისა ნისლის მსგავსად შეიპარა ყველა მლოცავის გულში, დაფარა და მოიცვა მთელი არსება ადამიანისა.

— ფუჰ, ამისთანა სიცოცხლეც ღმერთმა შეარცხვინოსო, — ეუბნებოდა ერთი ვიღაც ახალგაზდა მეორეს, — სულ მოთმენა, მოთმენა, როდემდის მოთმენა — და?!

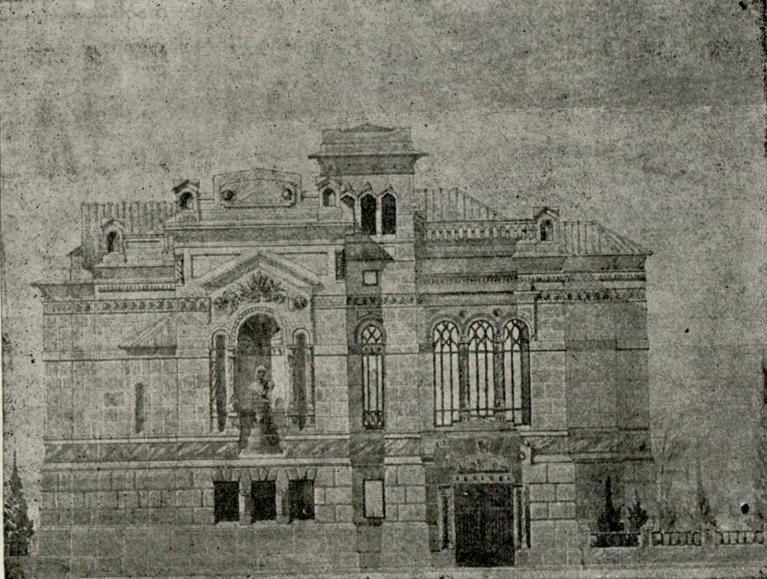
II

ბოქაულმა ფრიად აღელვებული გული ქადაგის გაღახვით მოიფხანა და ბევრს აღარ გამოეკიდა არც მლოცავებს, არც დასტურებს და ხევის-ბერებს, რომელთა მოქმედება და როლი დღეობაში იმან კარგად იცოდა. მისი აზრი, მღვდლის ჩაგონებით, დღეს ის იყო, როგორმე ხელში დროშა ჩაეგდო, რადკან ყოველ გვარ „ბოროტ-მოქმედების“ მიზეზად ის ითვლებოდა: ვიდრე დროშა არსებობს ქვეყანაზე, ხევის-ბერიც უნდა იყოს და ხატობა-დღეობებიც იმ სახით, რა სახითაც დღეს ვხედავთ; დროშა თავია, ხოლო დანარჩენი ყველაფერი და ყველანი — მხოლოდ ტანი. როცა ტანს თავი მოჰშორდება, მაშინ ტანიცა კვდება უსათუოდ. მაშასადამე მღვდლისა და ბოქაულის საზრუნავი იყო წარტყვევნა დროშისა. ხალხი იმას დასდევს თან როგორც ცხვრის ფარა ნამარილევს.

— შენ, ბერიკაცო, დროშა უნდა წარმოადგინო ჩემთან, არ შეიძლება უიმისობა. — უთხრა ბოქაულმა ბრძანების კილოთი ბეკს, რომელიც, თავზე ჭუჭყიან ხელსახოც-წაქრული, ქუდ მოხდილი და ქედ-დახრილი, იდგა ბოქაულის წინ და გულში გადაწყვეტილი ჰქონდა, ვიდრე მტერი თავად არ იპოვნიდა დროშას, არ გაეცა იგი, თუნდა ენის წვერით ჩამოეკიდათ იქვე სადმე მუხის ტოტზე.

— ჩვენ, ბატონო, რაკი ვავიგეთ მთავრობა გვიკრძალავდა დროშის ტარებას, აღარ ვატარებთ დროშას. — მიუგო ბეკმა: — აი ეს ხალხი, თუ მე ტყუილს მოგახსენებ.

— მელამ თავის კული მოწმად მოიყვანაო. ხალხი შენ გაგამტყუნებს? ეგ ჩვენ კარგად ვიცით, ბებერო ქოფაკო, ვერ მოგვატყუებ. ჰაა, ჩქარა, თორემ ხომ იცი თუ უბძანე დარაჯებს, დროშა მალე გამოჩნდება. ჩათრევას ხომ იცი ჩაყოლა სჯობია? — ნუ გამაჯავრებ, თორემ ხომ იცი... — ამ დროს ბოქაულმა გაიხედა გვერდზე, გაიხედა და დაინახა მათკენ მიმავალი მამა თედორე ხელში საცეცხლურით, რომელიც ბოქაულს თვალებით რალაცას ანიშნებდა.

გაბრიელ ეპისკოპოსის სახელობის ქუთაისის უფასო სამკითხველოს გეგმა.

— თქვენი რისხვა მქონდეს, თუ ტყუილს ვამბობდე, ეს ორი წელიწადი იქნება, რაც მე დროშას აღარ ვატარებ. — იცრუა ხელდახელ ხევის-ბერმა და ბოქაულმაც აღარ გაინიჟა, თავი ისე მოაჩვენა ვითომ დაიჯერა ბეკის სიტყვები, ხოლო იგი უფრო ხელსაყრელს წამს ელოდა, რომ დროშა სულ მცირე შრომის გაწვევით ჩაეგდო ხელში.

— ძალიან, კარგი, ბერიკაცო, ძალიან კარგი! მაშ ეხლა ეს მითხარი, არც წინად ატარებდი? ფულს არ აგროვებდი? ე. ი. საჩუქარს არავინ გაძლევდა, ან არ იღებდი? — დაეკითხა კვალად ბოქაული ხევის ბერსა.

— როგორ არა, კია! მაგას ვერ დავიარავებ, ბატონო! — მიუგო ხევის ბერმა: — ვინც რას გაიმეტებდა, შაურს, ორ შაურს, აბაზს, ვიღებდი. უარს რად ვეტყოდი. ძალას კი არ ვატანდი არავის.

— მაშ ვის ჯიბეში მიდიოდა ეს შაურები და აბაზები, ყმაწვილო, არ შეიძლება ესეც განგვიმარტო? — შეაკითხა ბეკს კვალად ბოქაული.

— ჯიბეში რას ჩავიდებდი, შე დალოცვილო, ვენაცვლე ჩვენი წმინდა გიორგის მადლსა და სახელსა, — სთქვა ხევის ბერმა და თან პირჯვარი გამოისახა; — მოგროვილი ფული ნახევრადაც არა ჰქმარავს წმინდა გიორგის ზვარის გაკეთებას.

— ჰმ, თქვენ წმინდა გიორგის ზვარიცა ჰქონია, როგორცა სჩანს. საიდან, ვის მიუცია? როგორ შეუტენია? — ჰკითხავდა ბოქაული.

— საქართველოს მეფეების შაწირული გახლავთ, ბატონო, გუჯრები...—აქ ცოტად ბეკი შეჩერდა, უხერხულად ეჩვენა გუჯრების ხსენება, რათა ისინიც არ მოეთხოვნა პრისტავს და გადაეჩქმალა.

— მაშ ერთი ეს მითხარი, ბერიკაცო, ამ დღეობაში რის მოლოდინ ხარ, რა უნდა აკეთო? მე რომ აქ არ ვიყო, რას გააკეთებდი?—ჰკითხავდა ხევის ბერს ბოქაული.

— საკლავს დავეკლავდი, მლოცავს ხატს შავახვეწებდი. მამცემს რასმე საკლავის პატრონი კარგია, არა და, ვარ ჩემთვის. — სთქვა ბეკმა.

— „მართალია, მართალი, არა სტყუის!“—დაადასტურა სხვა ხალხმა,—ჩვენი ამორჩეულია, როგორც ხელწმინდა კაცი, მღვდელი ხომ არ დაგვიკლავს, ბატონო, მაშ არ გვინდა ერთი კაცი გვყვანდეს?“—

— ეგ ძალიან კარგი, დაკლას!—წარმოსთქვა ბოქაულმა და თან თვალგები გადაუბრიალა იქ მოქუჩებულ ხალხს,—კურთხევის ნება ვინდა მისცა? საკურთხებლად ღმერთს მხოლოდ მღვდელი გაუჩენია! ნუ თუ მღვდლის კურთხევა არ არის საკმაო?—

— თქვე დალოცვილებო, მაშ ხო არ გავლანძღავ საკლავის პატრონს, ნიადგ იმას ვიტყვი: ღმერთო და წმინდა გიორგო შენ შეეწიე ამ საკლავის პატრონსაო, როცა ცხვრის ან ხარის დასაკლავად ვემზადები და ხანჯალს ვაბჯენ ყელში, ჩემი ლოცვა-კურთხევა ეგ არი, და ამიკრძალავთ, აღარც მაგას ვიტყვი, აჰა!—წარმოსთქვა ბეკმა და თან თავი დაბლა დაჰკიდა. გულში იმედი უღვიოდა და იმას ამბობდა: ჩემს წმინდა გიორგის და იმის მსახურს ვერაფერს ჩამორჩებიანო!

— ერთის სიტყვით, გიცხადებ,—წარმოსთქვა მრისხანედ ბოქაულმა.—დღეის ამას იქით არ გაჰბეღო შენ ხევისბერობა გასწიო,—თორემ იცოდე ქოჩრიდან დაწყებული ფეხებამდე ტყავს გაგაძრობ. და ყველაშეც, ვისაც საკლავი ჰყავ, თავად დაკლას, ან ამხანაგს დააკვლევინოს. ხევის ბერს არაფერი არ მისცეთ; მღვდელია გაჩენილი ღვთისაგან ამას ასარულგებინეთ წესი და სასყიდელიც ამას მიეცით. გაიგონეთ თუ არა?

— გავიგონეთ, ბატონო, გავიგონეთ!—მიუგო ხალხმა ბოქაულს ბლავილით.

— გარდა ამისა, იმ სამი დღის განმავლობაში უნდა დროშაც ჩემთან წარმოადგინოთ კანცელარიაში. — დააბოლოვა სიტყვა ბოქაულმა. მღვდელმა ბოქაული საუბრეზე მიიწვია და ხალხიც შეუდგა მსხვერპლის შეწირვას: საკლავების ხოცვას, სანთლების ანთებას და სხვ. ხოლო ბეკი ნანგრევების წინ თავჩალუნული იჯდა და ღრმად დაფიქრებული დედა-მიწას ჩახერგებოდა, თითქოს იქ კითხულობდა თავის მისიის ბედსა და წერასა.

ხანდახან ეჭვი შეებარებოდა გულში: იქნება მართლა დამნაშავეა რისამე? ვერ ემსახურებოდეს ხატს, როგორც ეკადრება, როგორც შეჭმენის? მაგრამ ბოლო დროს ამ აზრს უღებდა საფუძვლად ყოველ თავის ფიქრებს:

— „არა, არა, მამა-პაპა ასე ემსახურებოდა ხატსა და ღმერთსა, მაგრამ მაშინ უფრო დიდი მადლი და ბარაქა იყო, ჰკვაც მეტი იყო, ნამუსიც, საქართველოც ძლიერი იყო. დღეს ერთი ჩაფრის მათრახი ათი-ათასს ამოღებულ და ჩვენს თავზე მოღერებულ ხმაღზე მეტად გავშინებს. დახე, ხატის მსახური, ხევის-ბერი მეც კიდევ ვეჭვობ და ვტორტმანობ. არ შაიძლება, ავად იქნება თუ კარგად, ჯერ ხერხით და მერე ძალით უნდა შავინარჩუნოთ, არ დავკარგოთ მამა-პაპის ნაანდერძევი წესი და ჩვეულებაო. ჰაა, არ დალაჩრდე, ჩემო თავო. ვაჰ დედას-მტრისას!—ამხნევებდა თავის-თავს ბეკი: „მე უფრო ბევრს კარგს ვიტყობდი, ისეთებს მოახვედრებდი მა პრისტავს, ცას ენის წვრით დაჰკიდებოდა, მაგრამ ამოსათქმელად დამზადებული სიტყვები ისევ ჩავთქი. მოთმენით არაფერი დაშავდება, მოუთმენლობა უფრო არ ვარგაო. ჟამი მივია—მოვიო მუცუს თორღვას კარხედა; წყალი მიღვება-მოდგება ნაგუბარშიავ ჩადგებაო. აღიდებული წყალია ჯერა, მალევე დაცოტავდებაო.“—ამ სიტყვებით ანუგეშებდა თავს ხევის-ბერი...

ხალხი ერთმანეთში ირეოდა, საკლავების ბლავილი ისმოდა. ზოგები ლოცულობდნენ, ხელგებს უშლოდნენ ხატს, მაგრამ ისეთი დრო აღვიათ თავსა, რომ აღარ ეცალათ თავისთვის რამ გამოეთხოვნათ ხატისათვის, მოწყალეობა, შეველა, შეწვენა, დაეხმარება. პირ-იქით იმათ ლოცვის შინაარსი

სრულიად სხვა იყო და როდი ჰგვანდა ნამდვილ ქრისტიანულს, ლოცვა-ვედრებას, ერთს რასმე სთხოვდნენ ხატსა: გამოეჩინა ძალა, ეშველა თავისთვის, ხალხისა და ხევის-ბერისათვის. ხალხს, მის საწყმოს, რომ არ შეუძლიან გაუმკლავდეს მტერსა, არა აქვს იმის ძალა, საღსარი,—იზრუნოს ხატმა თავის თავზე, რათა დარჩეს იმადვე, რაც აქამომდე ყოფილა, რომ ხალხიც ძველებურად, მამა-პაპურად ემსახუროს. შეურაცყოფილი, გაწბილებული დიდი და პატარა, აი რასა სთხოვდა ხატსა, სხვა ყველაფერი სათხოვარი დაჰვიწყებოდათ...

III

მღვდელი და ბოქაული ცაცხვის ჩრდილში ისხდნენ და ჩუმად საუბრობდნენ, მოქმედების რალაც გეგმას ადგენდნენ. ბოქაული ღვინოს წრუბ-წრუბისა ჰსვამდა, ქიქა კოხტად ეჭირა, ისე კოხტად, რომ მოკაუჭებული ნეკი არწივის ნისკარტით ღვინიანს ქიქას თავს ადგა, ეალერსებოდა თუ შექმას უპირებდა, ღმერთმა იცის.

— ხვალ სჯობია, ბატონო, ხვალ! აქა აქვთ, მე კარგად ვიცი, მაგრამ ეხლა დრო არ არის. ხვალ გზაში.—წასჩუფნა ბოქაულს მამა თეოდორემ შთაგონების კილოთი და თან ბატონის ბეჭიშუესთავაზა.

ბოქაულმა მადლობა გადაუხადა, უღვაშები გადაიწკიპა.

— კარგი, მაშ ეხლა მე ვიცი, თქვენ არხინად ბძანდებოდეთ,—განაგრძო ბოქაულმა—სწორედ ნადირები არიან, ჰლუკავენ თავიანთ თავს—რისთვის? რის გულისთვის? ერთი კაცმა ჰკითხოს—ბოქაულიც თავის მოქმედების დასაბუთებას ცდილობდა. ადამიანის სულიერი მოთხოვნილებაა, რაც უნდა უხუნეობა ჩაიდინოს, მაინც გასამართლებელს საბუთს რასმე დაასახელებს. ერთი „მე“ ბოქაულისა მეორე „მეს“ ანგარიშსა სთხოვდა: რა მოსიზრება მიგიძღვის წინ, რომ ასე ჰმოქმედებო? ეს უკანასკნელიც პასუხს აძლევდა პირველ „მის“, თავს მართლულობდა—დამლუბველია ხალხისა ეს ჩვეულება, ისედაც გალატაკებულს ხალხს ეს ხარჯები და ეჭირებოა?! დროშამ, დროშამ რაღა დააშავა?—კიდევ დროშაა თავი და თავი დამნაშავე, ის რომ მოისპოს ეს ჩვეულებაც მოისპობაო. ეს მეორე „მე“, უნდა შევნიშნოთ, რომ ხმას არ ამოიღებდა საქონლის მსხვერპლად შეწირვაზე, უკეთუ ეს მოხდებოდა საყდართან და მღვდლის განკარგულებაში იქნებოდა ყოველი შემოსავალი: ტყავი, ხორცი, ფული, სასმელი და საქმელი. მეორე „მე“ მაშინ კრინტსაც არ დასძრავდა, ვინაიდან საწინააღმდეგოს არაფერსა ჰნახავდა მაშინ.

მლოცავი მგლის თვალთ იცქირებოდა მღვდლისა და ბოქაულისკენ და ევედრებოდა ღმერთს მოჰშორებოდნენ იქიდან და ყველას ნება მისცემოდა თავიანთი საკუთრება მოეხმარათ ისე, როგორც გუნება გაუჭრიდათ, თავისუფლად, თავის ნებაზე...

ბოქაული მაინც უნდა წასულიყო, რადგან სხვა საქმეებიცა ჰქონდა დავალებული უფროსისაგან. მხოლოდ ერთი დავალება თან უნდა გაეყოლა აქედან ბოქაულს მამა თოდორესი და ეს დავალება შემდეგ. მოკლე ხანში, უნდა აღესრულებინა. ბოქაული გაემზადა წასასვლელად; ბოქაულის ცხენს მხედრის მეტი არაფერი აკლდა ისე დაღრეჯით ეჭირა და რაჯს. ბოქაულიც მზად იყო გადამხტარიყო ცხენზე. ვიდრე ამხედრდებოდა, კვლავ მოიკითხა ხევისბერი, დასტურებიდა მრისხანედ გამოუცხადა, რომ ამიერიდან იმათ თავიანთ თანამდებობაზე ხელი აეღოთ და ყოველივე უფლება და შემოსავალი დღეობიდან გადაელოცათ მღვდლისათვის. უკეთუ ეს არ მოხდებოდა, არ ასცდებოდათ „ტყავის გაძრობა“. უცხადებდა აგრედვე მას, დროშა „ყოველის უარის უთქმელად“ ჩებარებინათ, როცა ბოქაულისაგან გამოგზავნილი დარაჯი მოუვიდოდათ, თუმცა გადაწყვეტილი ისე ჰქონდათ მღვდელსა და ბოქაულს, ხვალ გზაში დაეხვედრებინათ დარაჯები, როცა აქედან მლოცავი დროშით მთისაკენ, მეორე სალოცავში, გაემართებოდა.

(დასასრული იქნება).

გაუა-ფ შაველა.

